

Overgenomen uit: Begijnhofkrant 44 (2014) 1

De ‘sacramentslobby’ van de ‘begijnen’ en andere ‘*mulieres religiosae*’.

750 jaar Sacramentsdag (1264 – 2014)

Hugo Vanden Bossche

Onder de verscheidene vormen van Christus-devotie stond bij de begijnen de godsvrucht tot het sacrament van de Eucharistie onbetwistbaar aan de spits. Hierbij was in het begin van de 13de eeuw het bisdom Luik het brandpunt van de Eucharistie cultus. Of, zoals paus emeritus Benedictus XVI het op 17 november 2010 uitdrukte was ‘het bisdom Luik in die tijd bij wijze van spreken, een waar Eucharistisch cenakel’. Deze paus huldigde toen in zijn preken over belangrijke vrouwen uit de kerkgeschiedenis de ‘Belgische’ mystica en heilige Juliana van Mont Cornillon (feestdag 5 of 7 april). Wie was deze devote vrouw?

Juliana werd in Retinne (provincie Luik, ca. 1192) geboren. Als jonge wees werd zij toevertrouwd aan de zorgen van de zusters van het premonstratenzer dubbelklooster en leprozenhuis (gesticht in de tweede helft van de 12de eeuw) aan de voet van de Mont Cornillon bij Luik. Volgens de *vita* geschreven enkele jaren na haar dood had Juliana een diepe zin voor de tegenwoordigheid van Christus, die ze intensief ervoer in de Eucharistie.

Vanaf haar zestiende jaar had ze tussen 1208 en 1210 tijdens de eucharistische aanbidding steeds hetzelfde visioen: zij zag een heldere volle maan waaraan een stuk ontbrak. Pas twee jaar later begreep Juliana dit visioen als een goddelijk teken dat een feest (Sacramentsdag) ter ere van de hostie (de volle maan), aan de kerkelijke kalender nog ontbrak (het ontbrekende stuk). Juliana hield deze openbaring lang geheim. Na ongeveer 20 jaar nam ze als priorin twee geestesverwanten in vertrouwen, de zalige Eva (Eva van Luik †1265) die als begijn-recluse in een kluis aan de Sint-Martinuskerk te Luik leefde, en de begijn Isabella van Hoei die toen in het klooster van Mont Cornillon woonde. De drie vrouwen sloten een soort van “geestelijke alliantie” met de bedoeling het feest van het Allerheiligste te promoten. Hierbij werden ze gesteund door Johannes de Lausanne, een kanunnik van de St. Martinuskerk. Volgens de *vita* zou zij haar zaak voorgelegd hebben aan zes geleerde geestelijken die unaniem oordeelden dat de instelling van een jaarlijks feest ter ere van het Sacrament zou strekken tot heil van de Kerk en de gelovigen.

In 1246 heeft de bisschop van Luik, Robert de Thourotte, na aanvankelijke aarzeling, het hoogfeest van het heilig lichaam en bloed van Christus (Sacramentsdag) in zijn bisdom ingesteld. In het zelfde jaar heeft Juliana samen met een monnik, Johannes van Cornillon, de eerste gezangen voor het sacramentsfeest gecomponeerd.

Juliana, Isabella en Eva bleven ijveren voor de viering van het sacramentsfeest in de universele Kerk. Maar toen had Juliana sterke tegenkanting te verduren van een aantal zusters uit haar klooster, van de

overste van het mannenklooster en van het Luikse bestuur. Na doodsb bedreigingen vluchtte zij in 1247 samen met onder andere Isabella (†1252) naar de begijnen in Namen. Volgens Alcantara Mens leefde Juliana van toen af als een begijn. Na een verblijf in een huis bij de collegiale kerk van Sint-Auban, vestigde zij zich in een kluis in Fosses-La-Ville waar ze op 5 april 1258 overleed.

Eva heeft de campagne van Juliana en Isabella verder gezet. Zij is er in gelukt van Jacques Pantaléon de Troyes, die als aartsdiaken van Luik Juliana en Eva had leren kennen, voor het feest van 'Corpus Domini' te winnen. Het was hij die, Paus geworden onder de naam van Urbanus IV, op 11 augustus 1264 het hoogfeest van 'Corpus Domini' instelde als een verplicht feest voor de universele Kerk op de tweede donderdag na Pinksteren. In de instellingsbul herinnert de paus (discreet) aan de mystieke ervaringen van Juliana en staft er de authenticiteit van. Hij stuurde de bul naar Eva en prees haar om haar verdiensten.

Blijkbaar vond Urbanus IV Juliana's gezangen voor het sacramentsfeest niet goed genoeg, hij vroeg alleszins aan de H. Thomas van Aquino voor dit grote feest liturgische teksten op te stellen. Het zijn meesterwerken waarin theologie en poëzie met elkaar vermengd zijn. In de 18de eeuwse handschriftjes van de muziekcollectie van het Turnhoutse begijnhof vinden we verschillende hymnen uit het *Officium* voor Sacramentsdag terug o.a. 'Lauda Sion Salvatorem', 'Pange lingua' en 'Verbum supernum'. De eerste hymne wordt nog steeds door het Heilig Kruis Begijnhofkoor in de mis van Sacramentsdag en tijdens de processie, die dit jaar uitgaat op 21 september, gezongen. Tijdens de processie zingen zij, zoals de begijnen vóór 1948, de hymnen 'Pange lingua' en 'Verbum supernum'. Een andere hymne 'Homo quidam fecit' wordt niet (meer) gezongen, voor de begijnen moet deze nochtans zeer belangrijk geweest zijn, het lied over de parabel van het feestmaal (Lucas:14) komt voor in negen handschriften en ook in het 16de eeuwse Processionale (zie foto).

Hugo Vanden Bossche

Bronnen

- Anoniem "Fêter Dieu avec Julienne de Cornillon", Editions Fidélité, (1996) collection " Sur la route des saints", n° 14.
- Mannaerts Pieter (2010) *Kunsttijdschrift Vlaanderen* 59: 493 – 498.
- Mens A. (1947) *Oorsprong en betekenis van de Nederlandse begijnen- en begarden beweging. Vergelijkende studie: XII^{de} – XIII^{de} eeuw*. Verhandelingen van de Kon. Vlaamse Academie voor wetenschappen en schone kunsten van België. Antwerpen.
- Vanden Bossche H. (2013) *Begijnen, begijnhoven en het Begijnhof van Turnhout*, Turnhout.
- <http://www.kerknet.be/algemeen/content.php?ID=4312>
- <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs:index.php?mi=600&doc=3871>